

עיר התורה שקרובה אליך

מרדכי מלכא

רב ואב"ד עיה"ק אלעד ת"ו

יו"ר ועדת סת"ם העולמית

הרבנות הראשית לישראל

לשכת הרבנות הראשית אלעד. ראש העין. הרצליה

בד"צ אלעד*בתי הוראה*שרותי דת*רישום נישואין*כשרות*מקואות*עירובין

The office of Rabanoot Eled – in hesd of Rabbi MORDECHAI MALKA

המלך

פרשת לך לך

אור

אומנות הדיבור

כתוב בראשית פרק יב פסוק א: ויאמר ה' אל אברם לך מארצך וממולדתך ומבית אביך אל הארץ אשר אראך.

שאלה:

יש להתבונן בלשון הפסוק מדוע הקב"ה מאריך בלשונו לך מארצך וכו' היה לו לומר בקיצור לך לארץ ישראל וממילא הוא יצא ממולדתו ומעירו ומבית אביו?

מנהג העולם:

מנהג העולם שאינם מייחסים מספיק חשיבות לדיבוריהם בהיות ובסך הכל זה דיבור ולא מעשה ולכן יכולים לשלוף בלשונם לשון חידודים מבלי לחשוב על תחושת הזולת וק"ו כלפי שמיא שהאדם חושב שבסך הכל הוא מדבר ואינו עושה ומה בכך שמדבר גבוהה גבוהה, וכבר הזהיר דוד המלך על כשלון האנשים בדיבורם שגורמים צער לזולת לעומת לשון לימודים של התורה שכל אמרותיו טהורות ומזוקקות, וכתב בתהלים פרק יב (ג) שְׁוֹאֵל יִדְבָּרֶנּוּ אִישׁ אֶת־רֵעֵהוּ שִׁפְתֵי חֲלָקוֹת בִּלְבָב וְלֵב יִדְבָּרֶנּוּ: (ד) יִכְרֹת יִקְוֶה כְּלִשְׁפָתֵי חֲלָקוֹת לִשְׁוֹן מִדְבָּרֵת גְּדִלוֹת: (ה) אֲשֶׁר אֶמְרוּ לְלִשְׁנֵנוּ נִגְבִּיר שִׁפְתֵינוּ אֶתְּנוּ מִי אֶדְוֹן לָנוּ: (ו) מִשָּׁד עֲנִיִּים מֵאֲנֶקֶת אֲבִיּוֹנִים עֲתָה אֶקוֹם יִקְוֶה אֲשִׁית בְּלִשְׁעֵי יִפְיָה לֹא: (ז) אֶמְרוֹת יִקְוֶה אֶמְרוֹת טְהוֹרוֹת כִּסּוֹף צָרוּף בְּעֵלִיל לְאָרֶץ מְזֻקָּק שְׂבַעֲתִים: ולכן התורה מלמדת אותנו דרך ארץ ועד כמה חשוב שהאדם יתן דעתו על כל מילה שיוצאת מפיו לטוב ולמוטב כי על כל מילה ומילה יבא בחשבון ויכול האדם לזכות לשכר עד בלי די ומאידך להיפך.

שכר על כל מילה:

ונביא על כך את פרש"י בפירושו השני אשר אראך לא גלה לו הארץ מיד כדי לחבבה בעיניו ולתת לו שכר על כל דבור ודבור, כיוצא בו (בראשית כב) "את בנך את יחידך אשר אהבת את יצחק", כיוצא בו (שם) "על אחד ההרים אשר אומר אליך", כיוצא בו (יונה ג) "וקרא עליה את הקריאה אשר אנכי דובר אליך". וכן רש"י בפרשת וירא כב פסוק ב' "ויאמר קח נא את בנך את יחידך אשר אהבת את יצחק" וכו' ופרש"י אמר לו שני בנים יש לי, אמר לו את יחידך, אמר לו זה יחיד לאמו וזה יחיד לאמו, אמר לו אשר אהבת, אמר לו שניהם אני אוהב, אמר לו יצחק, ולמה לא גילה לו מתחילה וכו' וליתן לו שכר אל כל דבור ודבור. וביאור הדבר שהקב"ה רוצה לנסות את אברהם אבינו ומדבר עם אברהם בצורה סתומה שאין הדברים מובנים עד שהקב"ה הוצרך להוסיף עוד פרט ועוד פרט בכדי להשיב על שאלות אברהם ומדוע? הרי כידוע שאין שום אות בתורה מיותרת וכל קוץ נדרש וכיצד כאן נכתבים דברים מיותרים שיכל הקב"ה לקצר בדבריו? ומשיב המדרש רצון הקב"ה להרבות שכרו של אברהם אבינו ע"י כל דיבור ודיבור, פירושו של דבר שהקב"ה הביא את אברהם אבינו למצב שיצטרך לשאול כל רגע עוד שאלה ועוד שאלה ועי"ז יקבל שכר עבור כל מילה ומילה שהוא מדבר לצורך קיום מצות הקב"ה.

שכר על דיבור טוב אפילו הכוונה לרעה:

עוד מצינו בפרשה פרק יד פסוק יג: "ויבא הפליט ויגד לאברם העברי" וכו' והביא בפרש"י מדרש רבה הפליט זהו עוג שפלט מדור המבול וזהו מיתר הרפאים שנאמר הנפילים היו בארץ" וגו' ומתכוין שיהרג אברם וישא את שרה. לפי"ז מטרת עוג לספר לאברהם את החדשות על לוט היית לרעה בכדי שימות אברהם ויוכל לקחת את שרה, אמנם בפועל לא מת אברהם ואדרבא יצא מזה הצלחה ופירסום נוסף לאברהם.

והגמרא במסכת נדה דף סא ע"א מביאה על הפסוק בבמדבר פ' כא פסוק לד "ויאמר ה' אל משה אל תירא", מבואר שמשם רבינו חשש מעוג, שואלת הגמרא מכדי סיחון ועוג אחי הו' דאמר מר סיחון ועוד בני אחיה בר שמחזאי הו' מאי שנא מעוג קמסתפי ומאי שנא מסיחון דלא קמסתפי? מתרצת הגמרא אמר רבי יוחנן אמר רשב"י מתשובתו של אותו צדיק אתה יודע מה היה בלבו, אמר שמא תעמוד לו זכות של אברהם אבינו שנאמר "ויבא הפליט ויגד לאברהם העברי". מבואר שמשם רבינו לא פחד ממנו בגלל שהיה גבוה וגיבור

עיר התורה שקרובה אליך

מרדכי מלכא

רב ואב"ד עיה"ק אלעד ת"ו

יו"ר ועדת סת"ם העולמית

הרבנות הראשית לישראל

לשכת הרבנות הראשית אלעד. ראש העין. הרצליה

בד"צ אלעד*בתי הוראה*שרותי דת*רישום נישואין*כשרות*מקואות*עירובין

The office of Rabanoot Eled – in hesd of Rabbi MORDECHAI MALKA

כמתבאר שהוא ניצל מדור המבול כיון שנתלה על התיבה. והגביה הר שלם לכסות את כל עם ישראל בבת אחת ומכל זה משה רבינו לא חשש. שהרי אומרת הגמרא לעוג יש אח כמותו גיבור וגבוה ששמו סיחון וממנו לא חשש, אלא כל הפחד היה מפני שיש לו זכות שבישר לאברהם על לוט בן אחיו. ויש להתבונן בדברי רשב"י הרי כאן מדובר על הצלת כלל בני"י שמשה רבינו חשש מזכות אחת שהיית לעוג, וכאשר נתבונן בעצם הזכות הרי מבואר במדרש שכל כונתו לרעה כדי לקחת את שרה. ובשביל זכות כזאת שלבסוף הצליח אברהם עלול לנצח ולאבד כלל ישראל שומו שמים. מכאן מוסר השכל בשביל משפט אחד כמה מילים שהוציא מפיו אפילו עם מטרה רעה מאחר ולבסוף הועילה יכול לקבל שכר שאין לו סוף. כן כתב במעינה של תורה פ' לך לך (עמוד סג), וכ"כ בלקח טוב פ' לך לך (עמוד סו : בשם אור יהל).

עונש על גרימת מכשול בדבריו:

אמנם זה לעומת זה ברא השם וגם לעונש הדבר כך כאשר נתבונן בפרשת השבוע פרשת לך לך פרק יב (יא) ויח"י כְּאִשֶּׁר הִקְרִיב לְבֹא מִצְרִימָה וַיֹּאמֶר אֶל־שָׂרִי אֲשֶׁתּוֹ הִנֵּה־נָא יִדְעָתִי כִּי אִשָּׁה יִפְתֹּמְרָאָה אֶת־: (יב) וְהָיָה כִּי־יִרְאֶוּ אֶתְךָ הַמִּצְרִיִּם וְאָמְרוּ אֲשֶׁתּוֹ זֹאת וְהִרְגוּ אֹתִי וְאֵתְךָ יַחֲיוּ: (יג) אֲמַרְיָנָא אֶחָתִי אֶת־ לְמַעַן יִיטְבְּלִי בְּעִבְרִית וְחִיְתָה נִפְשִׁי בְּגִלְגָּל: מבואר שאברהם אמנם הלך לא"י אך רק הגיע היה שם רעב והוצרך לגלות למצרים. ובדרך אומר לשרה אמרי אחותי את בכדי שלא יהרגו אותו. וכתב על כך הרמב"ן בפרשה חטא גדול חטא אברהם שהביא את אשתו למכשול כזה בגלל הפחד שמא יהרגו אותו, ובגלל זה נגזרה על בני"י גלות מצרים ת' שנה. כיון שהיה לו לבטוח בה' ומאריך בזה. ומדברי הרמב"ן נלמד דבעצם בגלל שהוא הכשיל את אשתו וסידר את פרעה מלך מצרים במשפט שאמר אחותי היא והכשילו ונגרם לו נגעים ומכות, כתוצאה מכך בני"י הוצרכו לגלות למצרים ולהתענות תחת ידיהם לכפר על מעשה אברהם, הרי לך כמה עונש אפשר לסבול עבור משפט מילים בלבד.

ענישת אברהם על ארבע מילים:

עוד מבואר במסכת נדרים דף לב ע"א אמר רבי אבהו אמר רבי אלעזר מפני מה נענש אברהם אבינו ונשתעבדו בניו למצרים מאתים ועשר שנים? מפני שעשה אנגריא בת"ח, שנאמר {בראשית יד} וירק את חניכיו ילידי ביתו, ושמאל אמר מפני שהפריז על מדותיו של הקב"ה, שנא' {בראשית טו} במה אדע כי אירשנה. וכ"כ בתרגום יונתן בראשית פרק טו פסוק יג: וַאֲמַר לְאַבְרָם מִנְדַּע תִּנְדַּע אֲרוּם דִּי־יִרְיָן יְהוֹן בְּנִךְ בְּאַרְעָא דְלָא דְלָהוֹן חֶלְף דְלָא הִימְנַת וַיִּשְׁעֲבִדוּן בְּהוֹן וַיִּסְגְּפוּן יְתֵהוֹן אֲרַבַּע מָאָה שָׁנִין: מתבאר כי בשביל ארבעת המילים ששאל את הקב"ה כמפקפק בדבריו נענשו יוצאי חלציו על כל מילה מאה שנה גלות.

יוסף נענש עוד שנתיים מאסר בשביל שני מילים:

וכן כתוב בבראשית רבה (וילנא) פרשת מקץ פרשה פט ג (תהלים מ) אשרי הגבר אשר שם ה' מבטחו, זה יוסף, ולא פנה אל רהבים, ע"י שאמר לשר המשקים זכרתי והזכרתני ניתוסף לו שתי שנים.

מעשה עם הרמב"ם המלמד שמשפט אחד קובע גורלו של אדם:

מסופר על הרמב"ם כאשר היה במרוקו פעם בחג הסוכות הלך ברחובה של עיר עם ארבעת המינים ובאותו יום המלך התהלך ברחובה של עיר ונפגש עם הרמב"ם, כאשר ראה אותו מחזיק בחבילת הירק לא הבין את המשמעות של הדברים ולכן המלך פנה אליו בשאלה מה לשטות זו ללכת כך ברחובה של עיר עם חבילת עלים, השיבו הרמב"ם זו מצוה ממצות התורה המסורה בידנו מאבותינו ומנהג קדוש הוא אך המנהג לזרוק אבנים זה מנהג של שוטים, המלך קיבל את תשובתו ושתק והמשיך בדרכו אולם יועציו של המלך אמרו לו אדוננו המלך דברי הרמב"ם היית כוונתו לבזות את מנהגנו שזורקים אבנים במכה ועל זה אמר שזה מנהג שוטים, מיד עלה כעסו באפו של המלך וגזר להביאו לדין בכדי להענישו על בזיון מנהג דת האיסלם, כיון ששמע הרמב"ם על כך ברח מהמדינה וניצול. הראת לדעת עד כמה משפט של כמה מילים יכול לקבוע גורלו של האדם, ואם במלכותא דארעא כך ק"ו במלכותא דשמיא.

מעשה עם המהרי"צ מברדיצוב זצ"ל:

ולזאת החי יתן אל ליבו עד כמה צריך להיות זהיר בדיבורו שלא יגרום צער לחבירו כי על כל משפט יתן את הדין, ונביא על כך מעשה עם המהרי"צ מברדיצוב עד כמה צריך האדם להיות זהיר בצער חבירו, כדרכו

עיר התורה שקרובה אליך

מרדכי מלכא

רב ואב"ד עיה"ק אלעד ת"ו

יו"ר ועדת סת"ם העולמית

הרבנות הראשית לישראל

לשכת הרבנות הראשית אלעד. ראש העין. הרצליה

בד"צ אלעד*בתי הוראה*שרותי דת*רישום נישואין*כשרות*מקואות*עירובין

The office of Rabanoot Eled – in hesd of Rabbi MORDECHAI MALKA

של הברדיצוב שהיו כל בני העיירה כבניו ודאג לכל צרכיהם, והנה אחד מתושבי העיירה חלה את חוליו האחרון והיה מצבו קשה מאוד נכנס לבקרו הברדיצוב ומצאו שבוכה ומתאנח שאלו הרב מדוע הוא בוכה, והשיב כי מרגיש שאלה הן שעותיו האחרונות ולמרות ששמר תורה ומצוות אך לא למד תורה ואין לו מעשים רבים ולא יודע מה יהיה איתו בעוה"ב כי במה יבא לעוה"ב, השיבו הברדיצוב כטוב ליבו ואמר לו אנא תירגע ותנוח עליך דעתך אני כעת מקנה לך את כל חלקי של עוה"ב העיקר תירגע ולא תצטער, ובאמת נרגע ולאחר כמה שעות נפטר לעולמו, שאלו את הברדיצוב כיצד אתה מוכן לתת לו את כל העוה"ב בשביל כמה שעות שנשאר בחיים הרי יכולת להרגיעו בדבר אחר, והשיב ששווה לתת את כל העוה"ב בשביל לחסוך כמה רגעים של צער מיהודי. נורא ואיום עד כמה גדולי ישראל התייחסו לצער הזולת ששווה לוותר על כל העוה"ב בשביל צער של יהודי, וק"ו לא להיות הגורם לצער חברו בגלל שאינו זהיר בלשונו לפגוע בו.

מוסר הגרי"ס עד כמה צריך להיזהר מצער הזולת:

פעם אחת מספרים ישב ושנה את פרקו לפני תלמידיו במסכת בבא קמא כשהגיעו לפרק מרובה בנוגע למה שחיבה התורה את הגנב כמבואר בשמות כ"א מי שגנב שור או שה וטבח או מכרו לשלם חמשה בקר תחת השור וארבע צאן תחת השה, ואמר רבי יוחנן בן זכאי בוא וראה כמה גדול כבוד הבריות שור שהלך ברגליו משלם הגנב חמשה שה שהרכיבו על כתפיו משלם ארבע, פנה רבי ישראל אל תלמידיו ואמר להם מתוך התרגשות הנפש האזינו ושמעו עד כמה ידעה התורה להשתתף בצער של אדם מישראל גם בשעה שעבר עבירה חמורה, הלוא מדברים אנו כאן ביהודי גנב, הוא גנב שה מאחיו ויכול להיות שזאת היתה כבשת הרש האחרונה שממנו היו מתפרנסים הוא ובני ביתו, ובכל זאת כשנתפס גנב זה שפל אנשים הועמד לדין חסה התורה עליו ומצאה לנכון להקל את עונשו כי ישלם רק ארבע צאן תחת אשר גונב שור משלם חמשה, משום שהביאה בחשבון גם את צער הגנב וטרחתו כי מוכרח היה לשאת את השה הגנוב על כתפיו, ק"ו על כל צער של הזולת חובת האדם להיות זהיר ונזהר.

מוסר השכל:

נמצינו למדים מכל הני"ל עד כמה חובה על האדם להיזהר בשמירת לשונו ופיו שלא יפגע או יצער את הזולת וק"ו שלא יטיח דברים כלפי מעלה כיון שעל כל מילה ומילה יענש, ולעומת זה לטובה שהדבר כפול ומכופל כאשר האדם ינצל את דיבורו לעשות נחת לחברו לשבח ולרומו וכן עם בני ביתו ובפרט עם אשתו שמלבד שהדבר מרבה אהבה ואחוה בניהם אלא אף שכרו גדול על כל מילה ומילה ולא יחסוך במילים כי לעצמו הוא מפסיד, וכל שיודע שעושה בדיבורו נחת לזולת וק"ו נחת לקב"ה ירבה בדברים ויגדל שכרו עד מאוד ומאידך ירגיל עצמו לדבר בלשון לימודים ולהיות חכם באומנות הדיבור.

בידידות ואהבה

מרדכי מלכא